

ТВОРЧІ ЗДОБУТКИ УКРАЇНСЬКИХ МИСЛИТЕЛІВ ВСУПЕРЕЧ ПАНІВНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ ДЕСТРУКТИВНОСТІ

Віковічне прагнення українського народу до свободи повсякчас натикалося і натикається на несприятливі геополітичні інтереси войовничих сусідів, які бажали втоптати і народ, і його прагнення у багно, а, зрештою, взагалі знищити. На тлі такої атмосфери дивовижні паростки української духовної культури, зокрема і філософської, проростали, пріднімалися, стверджувалися (і драгували, і гнівали) задовго до того, як з'явилися в концепціях мислителів західної культури досягли ступеню загальнолюдських цінностей. Проте не слід забувати, що загальнолюдське зростає з національно-специфічного та індивідуально-особистісного, адже ідеї висувають представники конкретної культури, втілюючи їх (ці ідеї) в конкретних творах, в конкретному мовленнєвому звучанні (як правило, національному). В свою чергу, загальнолюдське, повертаючись в національну культуру, здобуває особливу змістовну форму, що зближує її з ментальністю народу і висвітлює глибинні засади національної самосвідомості.

Які ж можна виділити віхи преломлення загальнолюдського в національному і, навпаки, національного в загальнолюдському саме української філософської і культурологічної думки? З найперших розвідок про специфіку національної ментальності українців, розпочату (до речі, значно раніше проблема ментальності постала в працях представників української культури — з ХІХ ст., ніж ця проблема потрапила в поле зору західних дослідників — з ХХ ст. Відрив більше ніж 100 років) М. Максимовичем, М. Костомаровим, Д. Чижевським, О. Кульчицьким, І. Мірчуком та іншими. Вони приходять одностайної думки, що перш за все — це особистісне начало як ядро української ментальності, а дплі — антеїзм, кордоцентризм, поліфонізм. Особтісно-моральне формується через поняттялюбомудра-філософа в давньоруській традиції, що зобов'язує до практичного втілення проголошеної

ідею власній практичній життєдіяльності, і не дозволяє бути стороннім спостерігачем чи арбітром. Це зумовлено було становлення киеворуської державності, яке відбувалося під призмою християнської ідеї про переваги “нових народів” над “старими” і стала предметом розгляду знаменитого “Слова про закон і благодать” митрополита Іларіона, але ні тоді, ні після не лунало закликів ні до зверхності одного народу над іншим, ні до поневолення одглого народу іншим. Мова завжди йшла про боротьбу з поневолювачами, про відстоювання цілісності власної держави і поважне ставлення до своїх сусідів. Ця толерантність зіграла на руку поневолювачам, сприяла денационалізації українців (і під час татаро-монгольської навали, і після... ополчення, окатоличення, що знайшло відображення в славнозвісному “Треносі” Мелетія Смотрицького як реакція на перший витік умів з України; потім другий — до Москви... За умов втрати державності українцям залишалося лише звертатися до глибин внутрішнього світу людини і ставити на перше місце “мікрокосм”, що представлено у творчості Г. Сковороди та його послідовників. Саме активною розробкою антропософської проблематики Україна одна з перших виходить на рівень світоглядно-гуманістичної проблематики. Від українського Сократа, який зосереджує увагу на розвитку духовності саме саме через концентрацію уваги навколо моральної проблематики, через кордоцентризм П. Юркевича і філософію мови О. Потебні. Саме О. Потебня різко виступає проти поглинання однією культурою і мовою іншої культури і мови, бо втрачає не тільки завойований народ, а й завойовник. Від цих ідей до сучасних розвідок лінгвістичного аналізу чи комунікативної філософії західної традиції минуло дуже багато часу. Отож, сучасний світ повертається обличчям до тих тем, які піднімали значно раніше українські мислителі. Щоб не загубитися у сучасному світі перш за все слід не загубитися в собі самому, знайти самого себе, стати самим собою. Що допомагає це зробити? - Освіта. Не випадково Катерина II здійснила руйнацію національної системи освіти через відібрання монастирських земель, за рахунок яких по суті утримувалися навчальні заклади, розсадники вільнодумства і непокори.

Сучасне суспільство ставить перед освітою завдання всебічного розвитку особистості як толерантної, відповідальної, творчої. І саме тому залучення студентів з перших кроків у вищій школі до активної наукової діяльності сприяє реалізації цієї мети. Маленький крок у цьому напрямку зробила і конференція, традиційно проведена у квітні місяці на факультеті соціології і права в КПІ ім.

І

Г

О

Р

Я

С

І

К

О

Р

С

Ь

К

О

Г

О

«

Д

Н

І

Н

А

У

К

И